

Χάρτης κεντρικού Ιονίου: J. N. Bellin, *Description Géographique du Golf de Venise et de la Morée*, Παρίσι 1771.

Ναυάγιο στις Σκρόφες

ΤΟ ΒΕΝΕΤΙΚΟ ΥΠΟΠΡΟΞΕΝΕΙΟ βρισκόταν σ' ένα δίπατο σπίτι. Από τα παράθυρά του η ματιά σελάγιζε πάνω στα νερά της ευρύχωρης λιμνοθάλασσας του Μεσολογγιού αγναντεύοντας τα βιβάρια και τις αλυκές και τις πασσαλόπηκτες πελάδες. Τα σπίτια της πόλης ταπεινά και οι άνθρωποι που τα κατοικούσαν έφερναν πάνω τους το αποτύπωμα της σκληρής δουλειάς στο αρμυρό νερό. Η αρμύρα και ο άνεμος σκληραίνανε και χαράζανε το δέρμα αλλά, παράδοξα, μαλάκωναν την καρδιά και καθάριζαν το μυαλό. Ήταν ο υγρός κάμπος που χάριζε αφειδώλευτα τα πλούσια δώρα του στους θαλασσινούς εργάτες και άνοιγε ορίζοντες με το θεμέλιωμα μιας ναυτοσύνης προσελκύοντας ξένους για να επενδύσουν τα χρήματά τους, πρόθυμοι να επιδοθούν στο εμπόριο του θησαυρού της λιμνοθάλασσας. Δεν ήταν λίγοι οι νησιώτες από την Κεφαλονιά και τη Ζάκυνθο που είχαν δώσει το δικό τους χρήμα συμβάλλοντας στην ανάπτυξη

της μεσολογγίτικης ναυτιλίας. Ήταν φυσικό, λοιπόν, σ' εκείνο το περιβάλλον που θύμιζε τη βενετική λιμνοθάλασσα, όπου έβρισκαν λόγο να δουλεύουν τόσοι νησιώτες υπήκοοι της Γαληνότητας, να υπάρχει μια βενετική υπηρεσία, ένα υποπροξενείο για να τους στηρίζει στα προβλήματά τους.

Κατάκοποι και ταλαιπωρημένοι από το ολονύκτιο πάλεμα με τα κύματα φτάσανε οι δύο Ασιώτες ναυτικοί στο Μεσολόγγι. Ήταν Δευτέρα πρωί, στις 27 του Νοέμβρη του 1724. Τους έφερε με τη βάρκα του ένας φαράς από τον Προκοπάνιστο, το αμμουδερό μακρονήσι που κλείνει τη λιμνοθάλασσα. Ο καπετάνιος Βασίλης Φερεντίνος με τον ναύτη Γαλιάτσο Λαδικό βγήκανε από τη βάρκα, αφού χαιρετήσανε τον φαρά ευχαριστώντας τον. Εκείνος τους έδειξε τον δρόμο που έπρεπε να πάρουν για το υποπροξενείο της Βενετίας. Το κεφάλι τους βούιζε από όσα είχανε τραβήξει και το περπάτημά τους είχε ακόμη εκείνη την αστάθεια που αφήνει στο σώμα το ταρακούνημα της ταραγμένης θάλασσας. Ακόμα και μέσα στη λιμνοθάλασσα τα νερά ήτανε ανταριασμένα και θολά. Νιώθανε και άβολα μέσα στα ξένα ρούχα που φορούσανε, μα κάλλιο ντυμένοι παρά γυμνοί, όπως οι δύο άλλοι σύντροφοί τους που τους είχανε αφήσει στον Προκοπάνιστο να τους φιλοξενούνε οι καλοσυνάτοι φαράδες. Προχωρήσανε μέσα από τους στενούς ακανόνιστους δρόμους και τελικά φτάσανε στο υποπροξενείο· το γνώρισαν από τη χρυσοπόρφυρη σημαία του Άι Μάρκου που ανέμιζε με τις έξι ουρές της στο κοντάρι πλάι στην εξώθυρα. Μπήκανε μέσα. Τους υποδέχτηκε ο γραμματικός. Ο καπετάνιος εξήγησε για ποιο λόγο είχανε έρθει και ζήτησε να τους δεχτεί ο υποπρόξενος, να τους ακούσει και να βεβαιώσει το ατύχημα. Τα πράγματα πήραν τη σειρά τους. Όπως κάθε φορά

που τύχαινε κάποια αναποδιά σε ναυτικό κι έπρεπε να βρει το δίκιο του.

Έμεινε μέσα στο γραφείο πρώτος ο καπετάνιος. Έτσι έπρεπε, πρώτα εκείνος να καταθέσει για το ατύχημα, να τα πει όλα και με όρκο, κατά πώς όριζε ο νόμος, να πει για το καΐκι και το πλήρωμα, να δηλώσει τη ρότα του καΐκιού, από πού ερχότανε και πού πήγαινε, τί φορτίο είχε, τί τού 'τυχε στην πορεία, τί έχασε. Ο καπετάνιος, αφού πρώτα δήλωσε το όνομά του, Βασιλῆς Φερεντίνος του Γιώργη, μίλησε σταθερά, παρόλο που κάθε τόσο ένας κόμπος ανέβαινε στον λαιμό του καθώς αναθυμότανε όσα τραβήξανε την περασμένη νύχτα, υποχρεωμένος να περιγράψει με ακρίβεια τα πάντα και να δώσει σωστές απαντήσεις στα ερωτήματα του καντζελιέρη. Και είπε πως κυβερνούσε το καΐκι του Δράκου Σκιαδαρέση από την Άγια Μαύρα έχοντας κι άλλους τρεις ναυτικούς μαζί του στο τσούρμο. Τους ανέφερε ονομαστικά όλους. Κι εκτός από τον Γαλιάτσο Λαδικό του Κυριάκη, που τον συνόδευε, ήτανε ο Νικόλας Καββαδίας, γιος του παπά Δημήτρη, και ο αδερφός του καπετάνιου ο Στάθης Φερεντίνος. Όλοι τους από το ίδιο μέρος της Κεφαλονιάς, από την Άσο, δηλαδή μένανε όλοι στο Μπόργκο, στο χωριό κι όχι πάνω στο Κάστρο της.

Ένωθε να του φουντώνει το κεφάλι κάθε που θυμότανε εκείνη τη βίαιη ανεμορριπή που του κομμάτιασε το πανί του τρίγκου και τού 'μεινε μονάχα το γραντί, που αναγκάστηκε να ρίξει από το φορτίο στη θάλασσα για να σώσει το καΐκι, πώς τσακιστήκανε πάνω στις ξέρες, μικρό σακί πώς ν' αντέξει σε τέτοια κοσμοχαλασιά, πώς καταφέρανε με τρόπο φυγής να σωθούνε κολυμπώντας με αγωνία μέσα στην τρικυμισμένη θάλασσα κάπου ένα μίλι και να πατήσουνε γυμνοί, δίχως πουκάμισο και δίχως βρακί σε

στέρεα γη. Κι όλα ετούτα να τους έχουνε τύχει εκεί, στα νερά τα γνώριμα, που τόσες φορές τα είχανε περάσει, στην ίδια γειτονιά με το νησί τους.

Όσο έκανε την κατάθεσή του ο καπετάνιος, ο Γαλιάτσος Λαδικός καθότανε έξω από τη γραμματεία, σ' ένα σκαμνί που του είχε δώσει ο φρουρός. Μάζευε τις σκέψεις του προσπαθώντας να τις βάλει σε τάξη. Ωστόσο, το μυαλό του κάθε τόσο ξαναγύριζε στην αρχή. Δύσκολα κατάφερνε να ξεφύγει από τον τρόπο της νύχτας, από την αγωνία να πατήσουνε σε στεριά, να ξεφύγει από εκείνο το φοβερό πάλεμα με τα κύματα και να κρατήσει το άκουσμα από τις φωνές των συντρόφων του που τις πηγαινόφερνε ο αέρας και δεν μπορούσε να καταλάβει, μέσα στην αντάρα και το σκοτάδι, εάν παλεύανε δίπλα του ή μακριά του, εάν ζούσανε ακόμα την ώρα που ο αέρας έφερνε στ' αυτιά του τις φωνές τους ή τους είχε καταπιεί το κύμα. Ήτανε κι εκείνο το κρύο πρωινό, τελευταίες μέρες του Νοέμβρη, που τον έκανε να τρέμει μέσα στα πρόχειρα ξένα ρούχα που φορούσε. Αλλά μπορεί να έτρεμε πιο πολύ από την ταραχή και την ταλαιπωρία κι από την αγωνία πως έπρεπε να ιστορήσει και κείνος με τη σειρά του σαν μάρτυρας για τα όσα είχανε γίνει. Και να ορκιστεί γι' αυτά. Έπρεπε να τα πει όλα όσα είχανε γίνει και να τα πει σωστά. Σύμφωνα, τα είχανε κουβεντιάσει με τον καπετάνιο μα ούτε που χρειαζότανε, μαζί τα είχανε ζήσει όλοι κι ευτυχώς δεν είχε χαθεί κανένας. Έβγαλε ο Άι Νικόλας το χέρι του, τους άκουσε, μεγάλη η χάρη του!

Άνοιξε η πόρτα του γραφείου και βγήκε ο καπετάνιος. Ήτανε φανερά κουρασμένος. Ο Γαλιάτσος τον κοίταξε ερωτηματικά. Εκείνος προσπάθησε να τον ενθαρρύνει μ' ένα χαμόγελο. Την

Ίδια στιγμή άκουσε τον φρουρό να του μιλάει και να του κάνει νόημα να περάσει στη γραμματεία. Ο Γαλιάτσος σηκώθηκε και μπήκε στο δωμάτιο. Απέναντί του καθότανε ο γραμματικός του υποπροξενείου που του έδειξε το κάθισμα μπροστά από το γραφείο. Κάθισε νιώθοντας ακόμη εκείνο το τρέμουλο στο σώμα του. Ο γραμματικός του χαμογέλασε, του είπε πως όσα θα πει, θα τα ορκιστεί κι άρχισε τις ερωτήσεις. Ο τριαντάρης ναυτικός απαντούσε σφίγγοντας τον μάλλινο σκούφο που κρατούσε στα χέρια του. Τον ήξερε τον καπετάνιο τον Βασίλη Φερεντίνο και τους συντρόφους του στο καΐκι, ήτανε ο καραβοκύρης του. Έτσι τον είπε. Βρεθήκανε στις τέσσαρες τη νύχτα με το καΐκι στον Προκοπάνιστο σπρωγμένοι από βίαιο άνεμο πάνω στις ξέρες. Ήτανε ένας τρομαχτικός αντίθετος οστρογάρμπης που τους έκαμε να ναυαγήσουνε. Είχανε φύγει από το λιμάνι του Λέπαντο στις τρεις το απόγιομα με το καΐκι φορτωμένο με ρεβίθια που τα είχανε φορτώσει στη Σκάλα της Λεβαδειάς μέσα στον κόλπο του Λέπαντο. Είχανε ξεκινήσει στις 14 του Νοέμβρη, ήτανε μέρα Σάββατο, με βολικό άνεμο, σιροκολεβάντε – που οι ναυτικοί τον λένε συνήθως άνεμο του Κόλπου – και είχανε βγει από τον κόλπο του Λέπαντο βάζοντας πλώρη για τον προορισμό τους. Μ' εκείνο τον ευνοϊκό άνεμο που έκανε καλοσυνάτη τη θάλασσα συνεχίσανε το ταξίδι ώσαμε το δειλινό, που φτάσανε στις Σκρόφες. Αλλά δεν προλάβανε να φτάσουνε εκεί, που ξέσπασε αναπάντεχα ένας αντίθετος άνεμος οστρογάρμπης που έκαμε τον καπετάνιο και τους ναύτες να δοκιμάσουνε όσα ξέρανε από την τέχνη τη ναυτική κι από την πείρα τους για ν' αποφύγουνε κάποιο ατύχημα, κάτι που δεν το καταφέρανε τελικά. Ωστόσο, ο άνεμος είχε γίνει πολύ δυνατός, ανυπόφερτος κι η θάλασσα όλο και αντάριαζε και τα

κύματα σηκώνονταν ψηλά κι αναγκάστηκαν να ποδίσουνε γιατί μαζί με το φορτίο και τα φτωχά τους πράματα θα χανόντουσαν κι οι ίδιοι. Έτσι και κάμανε. Αλλά ποδίζοντας πέσανε πάνω στις ξέρες του Προκοπάνιστου, μέσα στις τέσσαρες τη νύχτα, κι εκεί με τα βίαια χτυπήματα που δίνανε τα αχόρταγα κύματα, το καϊκι τους έγινε συντρίμμια και δεν μπορέσανε να γλυτώσουνε άλλο παρά τα γυμνά κορμιά τους. Ναυαγούς, τους περιμαζέφανε οι φτωχοί χριστιανοί ψαράδες, εκεί στον Προκοπάνιστο, και τους δώσανε κάποια ρούχα να ντύσουνε τη γύμνια τους. Κι αυτά που φορούσανε δεν ήτανε τα δικά τους ρούχα. Έτσι που τους είχε βρει το αναπάντεχο κακό, δεν μπορέσανε να περισώσουνε τίποτα, και το φορτίο το είχανε ρίξει στη θάλασσα στην προσπάθειά τους να σωθούνε. Μονάχα εννιά παράδες είχε καταφέρει ο καπετάνιος να σώσει που τους είχε τυλιγμένους σε χαρτί μέσα στην καμπίνα. Όμως, το φορτίο που χάθηκε είχε κοστίσει πολλά χρήματα. Είχανε ξοδευτεί για δαύτο τριαντατρία τσεκίνια χρυσά. Και μείνανε μονάχα εννιά παράδες. Σκοπεύανε να πάνε στην Κέρκυρα ή στην Άγια Μαύρα ή σε όποιον άλλο τόπο θα βρίσκανε τις πιο συμφερτικές τιμές για τα ρεβίθια, όπως ήθελε ο καπετάνιος, για να έχουνε κάποιο κέρδος.

Έμεινε για λίγο σιωπηλός με κατεβασμένο το κεφάλι. Κι έπειτα, απαντώντας στο ερώτημα του γραμματικού για τους συντρόφους του, είπε πως οι άλλοι δύο είχανε μείνει στον Προκοπάνιστο γυμνοί, έχοντας χάσει τα ρούχα τους και πως μονάχα ο καπετάνιος κι ο ίδιος πήρανε τα ρούχα που φορούσανε από τους ψαράδες που δεν είχανε κείνη την ώρα να δώσουνε και για τους άλλους δύο. Και είπε ακόμη πως είχε όλη την αλήθεια κι ήτανε έτοιμος να το ορκιστεί. Ο γραμματικός του διάβασε όσα είχε γρά-

φει κι εκείνος συμφώνησε κι ορκίστηκε πως είχε πει την αλήθεια.

Δύο μέρες αργότερα, στις 29 του Νοέμβρη, ο γραμματικός έδωσε εντολή στον φρουρό να φέρει τον Νικόλα Καββαδία, τον άλλο ναύτη που δούλευε στο καΐκι του Φερεντίνου. Αλλά έπειτα από δύο ώρες γύρισε ο φρουρός άπρακτος, λέγοντας πως δεν μπόρεσε να βρει τον Καββαδία, γιατί είχε μείνει στον Προκοπάνιστο. Ο γραμματικός συμπλήρωσε το πρακτικό και το αντέγραψε βάζοντας και την υπογραφή του: *Gerolamo Quirini*. Έπειτα το πήγε στον υποπρόξενο, που αφού το διάβασε πρόσθεσε τη δική του επίσημη διαβεβαίωση για την ιδιότητα του γραμματικού διευκρινίζοντας ότι όποιος διάβαζε το πρακτικό που έφερε την υπογραφή του έπρεπε να έχει απόλυτη εμπιστοσύνη για την αλήθεια όσων είχαν γραφεί. Στη συνέχεια έβαλε την ημερομηνία, Μεσολόγγι, 29 του Νοέμβρη 1724 και υπέγραψε: *Francesco Cumano, Vice Console*.

Πήρε το αντίγραφο στα χέρια του ο καπετάνιος και μαζί με τον σύντροφό του φύγανε από το υποπροξενείο της Βενετίας. Κατευθύνθηκαν προς την παραλία να βρουν κάποια βάρκα να τους γυρίσει πίσω στον Προκοπάνιστο· έπρεπε να ανταμώσουν με τους άλλους συντρόφους τους που μένανε εκεί σε καλύβες φάρადων. Κι έπειτα, να καταφέρουν μόλις καλύτερευε ο καιρός να μαπακάρουν σε κάποιο περαστικό καΐκι και όλοι μαζί να γυρίσουνε στον τόπο τους. Δεν το χώραγε ο νους τους πως όλο αυτό το κακό είχε γίνει σ' εκείνα τα γνώριμα νερά που βρέχανε και το δικό τους νησί.

Τα καταφέρανε, αφού περάσανε κάμποσες μέρες. Έπειτα από ένα μήνα, στις 18 του Δεκέμβρη με το παλιό ημερολόγιο, βρίσκονταν στην Άσο και ο καπετάν Βασίλης Φερεντίνος πα-

ρουσίασε το αντίγραφο του πρακτικού στις τοπικές αρχές. Δύο μέρες αργότερα, ο κλητήρας του Μπόργκου Νικόλας Πατρίκιος κοινοποίησε την *prova di fortuna* στους ενδιαφερόμενους που είχαν ζημιωθεί από το ναυάγιο του καικιού, τον Γιώργο Βρυώνη και τον Δράκο Καββαδία προσωπικά, αφήνοντας την είδηση στο σπίτι του τρίτου, του Τζαννή Βρυώνη, αφού δεν βρήκε τον ίδιο.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

- α. Οι ημερομηνίες που αναφέρονται στο πρακτικό ακολουθούν το νέο ημερολόγιο (S. N., stile novo) που χρησιμοποιούσε η Βενετική Πολιτεία. Αντίθετα, η ημερομηνία που αναφέρει στην κατάθεσή του ο εξεταζόμενος ναυτικός, καθώς και εκείνες των σημειώσεων που πρόσθεσε η αρμόδια υπηρεσία στην Άσο ακολουθούν το παλιό ημερολόγιο (S. V., stile vecchio). Η διαφορά ανάμεσα στα δύο ημερολόγια ήταν τότε 11 ημέρες.
- β. Στην κατάθεση του Βασιλή Φερεντίνου αναφέρονται 33 τσεκίνια (trentate cechini) αλλά ο αριθμός, γραμμένος ολογράφως trentate, διορθώθηκε με διαγραφή του tre και προσθήκη του uno σε 31 (trentauno). Δεν τροποποιήθηκε το ποσό (trentate cechini d'oro) στην κατάθεση του Λαδικού που ακολούθησε.

ΣΧΟΛΙΑ

Άγια Μαύρα (Santa Maura): η τότε κοινή ονομασία της πόλης και του νησιού της Λευκάδας.

Λέπαντο (Leranto): η ξενική ονομασία της Ναυπάκτου. Κόλπος του Λέπαντο, ονομασία του Κορινθιακού εκείνη την εποχή.

Μπόργκο (Borgo): το Προάσιο, ο οικισμός έξω από το Κάστρο, εδώ το χωριό της Άσου. Με το ίδιο όνομα αναφερόταν και το Προάσιο του Κάστρου του Αγίου Γεωργίου στην Κεφαλονιά.

Προκοπάνιστος: Μία από τις νησίδες στην είσοδο της λιμνοθάλασσας του Μεσολογγίου.

Σκάλα Λεβαδειάς: τα Άσπρα Σπίτια στον όρμο Διστόμου, λιμάνι που εξυπηρετούσε την περιοχή Διστόμου-Λιβαδειάς.

Σκρόφες: μικρές παραλίες (Παλιοπόταμος, Λούρος Ακαρνανίας) κοντά σε βραχώδη υψώματα στο νοτιοδυτικό άκρο της Ακαρνανίας απέναντι από το νησί Οξεία.

Στην είσοδο του Κορινθιακού: S. Pomardi, *Viaggio nella Grecia*, Ρώμη 1820.